

Oscar Wilde: A Boldog Herceg

A mű eredeti címe: The Happy Prince

Fordította: Lengyel Balázs

Egy oszlop tetején, magasan a város fölött állt a Boldog Herceg szobra. Tetőtől talpig arany borította, vékony, finom levelekben, két ragyogó zafír volt a szeme, s hatalmas rubin piroslott a kardja markolatán.

Nemhiába csodálta mindenki.

- Legalább olyan szép, mint egy szélkakas - jegyezte meg az egyik városi tanácsos, aki szerette volna, ha híre megy művészi ízlésének -, csak hogy nincs annyi haszna - tette hozzá, nehogy az emberek még azt higgyék, hiányzik belőle a gyakorlati érzék, mert az aztán nem hiányzott.

- Bár olyan lennél, mint a Boldog Herceg! - sóhajtott fel a józan anya, mert kisfia nyafogott, hogy hozza le neki a csillagokat. - A Boldog Hercegnek még álmában sem jut eszébe, hogy nyafogjon valamiért.

- Örülök, hogy akad legalább egy lény a világon, aki tökéletesen boldog - dűnnyögte a csalódott férfi, amint a csodálatos szobrot bámulta.

- Olyan, mint egy angyal - mondták az árva gyerekek, amikor kiléptek a székesegyházból ragyogó skarlátvörös kabátban és tiszta, fehér kötényben.

- Honnan tudjátok? - kérdezte a számtantanár. - Sose láttatok angyalt.

- Dehogynem, álmunkban - válaszolták a gyerekek, és a számtantanár összeráncolta a homlokát, és nagyon szigorú arcot vágott, mert nem helyeselte, ha a gyerekek álmodnak.

Egy éjszaka elszállt a város fölött egy kis fecske. Társai már hat hete útnak indultak Egyiptomba, de ő hátramaradt, mert szerelemes volt a legszebb nádszálba. Még a kora tavaszon ismerkedett meg vele, amint egy nagy, sárga pillét kergetett a folyó mentén, és a nádszál karcsú alakja úgy elbűvölte, hogy megállt és megszólította:

- Szeresselek? - kérdezte a fecske, mert kedvelte az egyenes beszédet, mire a nádszál mélyen meghajolt. Így aztán a fecske újra meg újra körülrepülte a nádszálat, a szárnya meg-megérintette és ezüstösen fodrozta a vizet. Ez volt a vallomása, és így udvarolt egész nyáron át.

- Micsoda nevetséges kapcsolat - csivitelte a többi fecske -, nincs a menyasszonynak pénze, és túlságos sok a rokona. - És csakugyan, a folyót szinte elborította a nád. Azután beköszöntött az ősz, és a fecskék elrepültek. Távozásuk után a kis fecske nagyon egyedül maradt, és unni kezdte kedvesét.

- Örökké csak hallgat - mondta -, és félek, hogy ingatag természet, mert szüntelenül kacérkodik a széllel. - És valóban, a nádszál a legkisebb szélre is a lehető legkecsesebben hajladozott. - Elismerem ugyan, hogy otthon ülő teremtés - folytatta a fecske -, én viszont szeretek utazni, szeressen hát utazni a feleségem is! - Eljössz-e velem? - kérdezte végül a nádszáltól; de az csak a fejét rázta, annyira ragaszkodott az otthonához. - Hitegetté csak! - kiáltotta a fecske. - Indulok a piramisokhoz. Isten veled! - És elrepült.

Szállt, szállt egész nap, és estére megérkezett a városba.

- Hol töltssem az éjszakát? - kérdezte. - Remélem, felkészültek a fogadásomra.

Ekkor megpillantotta a szobrot az oszlop tetején.

- Itt fogok megszállni - kiáltott fel -, pompás ez a hely, járja a friss levegő is! - És leereszkedett, egyenesen a Boldog Herceg lába elé. - Arany a hálószobám - mondta magának halkán, amint körülpillantott, és aludni készült; de alig dugta a fejcskáját a szárnya alá, rápottyant egy nagy vízcsepp. - Milyen különös! - kiáltott fel. - Egyetlen felhő sincs az égen, tisztán ragyognak a csillagok, és mégis esik. Bizony szörnyű az éghajlat itt Észak-Európában. A nádszál ugyan szerette az esőt, de csak pusztá önzésből.

Akkor ismét ráhullott egy csepp.

- Mi haszna van egy ilyen szobornak, ha még az esőtől sem véd meg? - kérdezte. - Keresnem kell egy jó, fedeles kéményt. - És elhatározta, hogy tovább száll.

De mielőtt szétnyitotta volna szárnyait, ráhullott a harmadik csepp. Ekkor felnézett és látta - de jaj, mit is látott?

A Boldog Herceg szeme könnyben úszott, és a könnyek végigcsorogtak aranyorcáján. És a holdfényben olyan gyönyörű volt az arca, hogy a kis fecskét elöntötte a szájalom.

- Ki vagy te? - kérdezte.

- Én vagyok a Boldog Herceg.

- Miért sírsz akkor? - kérdezte a fecske. - Teljesen átáztattak a könnyeid.

- Míg éltem, és emberi szívem volt - felelte a szobor -, azt se tudtam, mi a könny, mert a Gondtalanság Palotájában laktam, ahova nem léphet be a Szomorúság. Nappal a kertben játszottam társaimmal, este pedig a Nagy Teremben én nyitottam meg a táncot. A kertet magas fal vette körül, de nekem eszembe se jutott megkérdezni, hogy mi van a falon túl, olyan szép volt odabent minden. Az udvaroncaim Boldog Hercegnek neveztek, és én csakugyan boldog voltam, ha a gyönyör boldogság. Így éltem, és így haltam meg. És most, hogy holt vagyok, ide állítottak, olyan magasra, hogy látnom kell a város minden szörnyűségét és nyomorúságát, és bár a szívem ólomból van, mást sem csinállok, csak sírok.

"Úgy, hát belül nem is arany?" - jegyezte meg magában a fecske. De udvariasabb volt annál, semhogy kimondjon egy ilyen személyes természetű megjegyzést.

- Messze innen - folytatta mély, zengő hangon a szobor -, jó messze, valamelyik kis utcában áll egy szomorú házacska. Ablaka éppen nyitva, és én egy asszonyt látok odabent, amint az asztal mellett ül. Arca keskeny és megviselt, keze durva és vörös, telis-tele tűszúrással, mert az asszony varrónő. Golgotavirágokat hímez éppen egy atlaszruhára, amelyet a királyné legkedvesebb udvarhölgye visel majd a legközelebbi udvari bálon. A szoba sarkában, az ágyon betegen fekszik a kisfia. Lázás, és narancsot kér. De az édesanyja nem tud mást adni neki, csak vizet, s így a kisfiú sír. Fecském, fecském, kicsi fecském, nem vinnéd-e el neki a rubint a kardom markolatáról? Lábamat ehhez a talpazathoz erősítették, magam nem tudok mozdulni.

- Engem várnak már Egyiptomban - mondta a fecske. - Társaim föl-le cikáznak a Nílus fölött, és beszélgetnek a nagy lótuszvirágokkal. Hamarosan elpihennek a nagy király piramisában. Ott fekszik a király is festett koporsóban. Sárga vászonba burkolták, és bebalzsamozták fűszerekkel. A nyakában halványzöld jadelánc van, és a keze, mint a száraz levél.

- Fecském, fecském, kicsi fecském - mondta a Herceg -, várhatnál-e még egy éjszakát, lennél-e a követem? A kisfiú olyan szomjas, és az édesanyja olyan szomorú.

- Ha meggondolom, én nem is szeretem a fiúkat - felelte a fecske. - Múlt nyáron, amikor a folyó mellett tanyáztam, volt ott két durva kölyök, a molnár fiai, akik unos-untalan kővel hajigáltak. Persze, nem találtak el, mi fecskék sebesebben repülünk annál, és az én famíliám különösen híres a gyorsaságáról, hanem azért ez tiszteletlenség volt.

De a Boldog Herceg úgy elszomorodott, hogy a kis fecske megsajnálta.

- Bár nagyon hideg van - mondta -, egy éjszakára mégis maradok, és a követed leszek.

- Köszönöm kicsi fecske - mondta a Herceg.

Így aztán a fecske kicsípte a nagy rubint a Herceg kardjából, és a csőrébe fogva, a tetők fölé emelkedett.

Elszállt a székesegyház tornya mellett, ahol az angyalok fehér márványszobrai állnak. Elszühet a palota fölött, és hallotta a tánc dobogását. Egy szép fiatal lány épp akkor lépett ki az erkélyre szerelmesével.

- Milyen csodálatosak a csillagok - mondta a férfi -, és milyen csodálatos a szerelem hatalma!

- Remélem, hogy idejében elkészül a ruhám az udvari bálra - felelte a lány -, gólgotavirág-hímzést rendeltem rá, de a varrónők olyan lusták.

A fecske átsühet a folyó felett, és látta a hajóárbocokon lengő lámpásokat. Elszühet a gettó fölött, és látta, amint az alkudozó öreg zsidók rézserpenyőben méregetik a pénzt. Végül elérkezett ahhoz a szomorú házhoz, és benézett. A kisfiú lázasan köhögött az ágyban, anyját pedig a fáradtságtól elnyomta az álom. Beröpült hát a szobába, és letette az asztalra, az asszony gyűszűje mellé a nagy rubint. Aztán gyengéden körülrepülte az ágyat, és szárnyával legyezgette a kisfiú homlokát.

- Milyen jó hűvös van - mondta a kisfiú -, most már meg fogok gyógyulni! - És édes álomba merült.

Akkor a fecske visszaszállt a Boldog Herceghez, és elmondta, mit végzett.

- Furcsa - jegyezte meg -, csöppet se fázom, pedig meglehetősen hideg van.

- Mert jót cselekedtél, azért - mondta a Herceg.

A kis fecske elgondolkozott ezen, s azután elaludt. A gondolkozás ugyanis mindig elálmosította.

Hajnalban elszállt a folyóhoz, és megfürdött.

- Milyen rendkívüli jelenség - mondta a madártan professzora, amikor áthaladt a hídon. - Fecske télen! - És hosszú levelet írt az esetről a helybeli újságnak. Nagy feltűnést keltett vele, mivel teletűzdelte olyan szavakkal, amelyeket senki sem értett.

- Ma este indulok Egyiptomba - mondta a fecske, és előre örült az elkövetkezőknek. Meglátogatta sorra a műemlékeket, és sokáig elüldögélt a templomtorony csúcsán.

Amerre csak megfordult, a verebek felcsiripeltek.

- Nicsak, egy előkelő idegen! - mondogatták egymásnak. S így aztán a fecske nagyon jól érezte magát.

Amikor felkelt a hold, visszarepült a Boldog Herceghez.

- Nem üzensz semmit Egyiptomba? - kiáltotta. - Nyomban indulok.

- Fecském, fecském, kicsi fecském - mondta a Herceg -, maradj velem még egy éjszakára.

- Várnak már Egyiptomban - felelte a fecske. - Társaim holnap továbbrepülnek a második vízéshez. Víziló hűsöl ott a sás között, és hatalmas gránittrónuson ül Memnon isten. Egész álló éjszaka a csillagokat bámulja, s amikor a hajnalcsillag feltűnik az égen, kiszakad belőle az örömkialtás, és aztán megint elnémul. Délben sárga oroszlánok járnak inni a vízpartra. Szemük zöld, mint a legzöldebb berill, és ordításuk túlharsogja a vízésés zuhogását.

- Fecském, fecském, kicsi fecském - mondta a Herceg -, messze-messze, a város túlsó szélén látok egy fiatalembert egy padlásszobában. Asztala tele van kéziratlapokkal, följük hajlik, és mellette, egy talpas pohárban hervadozó ibolyák. Haja barna és hullámos, az ajka piros, mint a gránátalma, a szeme nagy és álmodozó. A darabját szeretné befejezni a színházigazgató számára, de nem tud írni, mert nagyon fázik. Kandallójában nincsen tűz, és az éhség elgyengítette.

- Itt maradok még egy éjszakára - mondta a fecske, mert igazán jó szíve volt. - Vigyek neki is egy rubint?

- Sajnos, nincs több rubinom - mondta a Herceg -, nincs egyebem már, csak a két szemem. Ritka zafírból valók, ezer évvel ezelőtt hozták őket Indiából. Vájd ki az egyiket, s vidd el neki. Majd eladja az ékszerésznek, eleséget és tüzelőt vesz érte, és befejezi a darabját.

- Drága herceg - mondta a fecske -, én ezt nem tudom megtenni! - És sírva fakadt.

- Fecském, fecském, kicsi fecském - mondta a Herceg -, tedd, ahogy parancsoltam!

A fecske hát kivájta a herceg fél szemét, és repült a diákhöz a padlásszobába.

Nem is volt nehéz bejutnia, mert a háztetőn lyuk tátongott, s azon besurranhatott egyenest a szobába. A fiatalember éppen tenyerébe temette az arcát, s meg sem hallotta a szárnyak suhogását; de amikor feltekintett, ott találta a gyönyörű zafírt a hervadt ibolyákon.

- Mégiscsak megbecsülnek - kiáltott fel -, ezt valamelyik tisztelóm küldte! Most már befejezhetem a darabomat! - És sugárzott a boldogságtól.

Másnap a fecske elrepült a kikötőbe. Megült egy nagy hajóárboc csúcsán, és elnézte, hogyan emelik ki a tengerészek köteleken a hatalmas ládákat a hajó gyomrából.

- Húzd meg! - kiáltották, valahányszor egy-egy láda előbukkant.

- Megyek Egyiptomba! - kiáltotta a fecske, de senki sem törődött vele, s így aztán amikor felkelt a hold, visszaszállt a Boldog Herceghez.

- Búcsúzni jöttem - szólt fel hozzá.

- Fecském, fecském, kicsi fecském - mondta a Herceg -, maradj velem még egy éjszakára!

- Tél van - felelte a fecske -, nemsokára itt a fagy, lehull a hó. Egyiptomban a zöld pálmafákra melegen tűz a nap, az iszapban krokodilusok fekszenek, és bután bámulnak a világba. Társaim fészket raknak Baalbek templomában, és turbékolva figyelik őket a rózsaszín és fehér galambok. Drága

Herceg, elhagylak, de sohasem foglak elfelejteni, és tavasszal, visszafelé szállva majd hozok neked két szép drágakövet azok helyett, amelyeket elajándékoztál. A rubin pirosabb lesz, mint a piros rózsa, és a zafír kék lesz, akár az óceán.

- Odalent a téren - mondta a Boldog Herceg - álldogál egy gyufaárus kislány. A gyufát beleejtette a csatornába, s tönkrementek az utolsó szálig. Az apja megveri, ha nem visz haza pénzt, és most sírdogál szegény. Nincs se cipője, se harisnyája, és a feje is fedetlen. Vájd ki a másik szememet, add oda neki, és nem veri meg az édesapja.

- Itt maradok még egy éjszakára - mondta a fecske -, de nem vájhatom ki a szemedet, mert akkor megvakulsz.

- Fecském, fecském, kicsi fecském - mondta a Herceg -, tedd, ahogy parancsoltam.

Kivájta hát a fecske a Herceg másik szemét, és elrepült vele. Elsuhant a gyufaárus kislány mellet, és beleejtette a követ a tenyerébe.

- De gyönyörű üvegcserép! - kiáltott fel a kislány, és nevetve hazafutott.

A fecske pedig visszazállt a Herceghez.

- Most már vak vagy - mondta -, így hát veled maradok örökre.

- Nem, kicsi fecském - mondta a szegény Herceg -, menned kell Egyiptomba.

- Örökre veled maradok - mondta a fecske, és elaludt a herceg lábánál.

Másnap pedig a vállára telepedett, és arról mesélt neki, mi mindent látott ő idegen országokban. Mesélt a piros ibiszekről, amelyek hosszú-hosszú sorokban álldogálnak a Nílus partján, és csőrükbe kapják az aranyhalakat; mesélt a szfinxról, amely olyan öreg, mint maga a világ, a sivatagban él, és tud mindent; mesélt a kalmárokról, akik lassan lépkednek a tevék mellett, és borostyánszemeket szorongatnak a kezükben; mesélt a holdhegyek királyáról, aki fekete, akár az ébenfa, és egy nagy kristály az istene; mesélt az óriás, zöld kígyóról, amely egy pálmafán alszik, és húsz papja mézeskaláccsal eteti; mesélt a törpékről, akik a nagy tavon óriás leveleken hajóznak, és örökös háborút vívnak a lepkékkel.

- Drága kicsi fecském - mondta a Herceg -, csodálatos dolgokat beszélsz nekem, de nincs csodálatosabb az emberi szenvedésnél. Nincs nagyobb titokzatosság, mint a nyomorúság. Repülj végig a város felett, kicsi fecske, és meséld majd el nekem, mit láttál.

Így a fecske végigrepült a város felett, és látta, hogy a gazdagok szép házaikban boldogan vigadoznak, míg a koldusok a kapuk előtt üldögélnek. Berepült a sötét sikátorokba, és belenézett az éhező gyermekek fehér arcába, amint közömbösen bámulták a fekete utcát. Egy híd boltíve alatt két kislány feküdt, szorosan egymás karjában, hogy meg ne dermessze őket a hideg.

- Jaj de éhesek vagyunk! - mondták.

- Itt nem alhattok! - kiáltott rájuk az őr, s a két kislány nekivágott az esőnek.

Aztán a fecske visszarepült, és elmondta a Hercegnek, mit látott.

- Aranylemezkéssel vagyok borítva - mondta a Herceg -, fejtsd le rólam levelenként, és add a szegényeimnek; az élők azt képzelik, hogy az arany boldogságot hoz rájuk.

A fecske lecsipegette hát az aranylevélkéket, egyiket a másik után, míg a Boldog Herceg tetőtől talpig kopott nem lett és szürke. És az aranylevélkéket, egyiket a másik után, mind a szegényeknek vitte, és a gyermekek arca kipirosodott tőle; nevetésük, játszadozásuk felverte az utcát.

- Van már otthon kenyerünk! - kiáltották.

Amikor lehullott a hó, s a hóra jött a fagy, az utcák mintha ezüsből volnának, úgy csillogtak és ragyogtak; a házak ereszeről hosszú jégcsapok lógtak, megannyi kristálytőr, az emberek pedig mind bundába bújtak, és a kislányok skarlátszínű sapkában korcsolyáztak a jégen.

A szegény kicsi fecske egyre jobban és jobban fázott, de annyira megszerette a Herceget, hogy nem akarta elhagyni. Felcsipegette a morzsákat a pék ajtaja előtt, amikor a pék nem látta, és a szárnyaival csapkodott, hogy felmelegedjék.

Végül érezte, hogy nemsokára meghal. Már csak annyi ereje maradt, hogy utoljára rászállhasson a Herceg vállára.

- Isten veled, drága Herceg - suttogta -, ugye, megengeded, hogy megcsókoljam a kezedet?

- Örülök, kicsi fecském, hogy végre mégis elindulsz Egyiptomba - mondta a herceg -, túlságosan hosszan időztél itt; de inkább az ajkamat csókold meg, mert szeretlek.

- Nem Egyiptomba indulok - mondta a fecske. - A halál házába megyek. És a halál, ugye, az álom testvére?

Azzal ajkon csókolta a Boldog Herceget, és holtan hullott a lába elé.

Ebben a pillanatban furcsa roppanás hangzott a szobor belsejéből, mintha valami eltört volna. S csakugyan, az ólomszív kettéhasadt. Szörnyen kemény volt a fagy, annyi bizonyos.

Másnap kora reggel a polgármester a városi tanácsosok kíséretében átsétált a téren.

Ahogy elhaladtak az oszlop mellett, a polgármester feltekintett a szoborra.

- Uramisten! De ütött-kopott ez a Boldog Herceg! - mondta.

- Ütött-kopott, de még mennyire! - harsogták a városi tanácsosok, akik mindig egyetértettek a polgármesterrel; és odamentek a szoborhoz, hogy megnézzék közelebbről.

- Kiesett a rubin a kardjából, a szeme eltűnt, és aranyos külsejét is elvesztette - szólt a polgármester -, hiszen koldusabb már a koldusnál!

- Koldusabb már a koldusnál! - ismételték a tanácsosok.

- És itt meg éppenséggel egy halott madár hever a lábánál! - folytatta a polgármester. - Csakugyan legfőbb ideje rendeletet hoznunk arról, hogy a madaraknak tilos itt meghalniuk.

És a városi írnok följegyezte a javaslatot. Így aztán lebontották a Boldog Herceg szobrát.

- Mivelhogy nem szép, nem is hasznos többé - jelentette ki a művészetek egyetemi professzora.

Azután megolvasztották a szobrot a kemencében, és a polgármester egybehívta a városi tanácsot, hogy elhatározzák: mi történjék az ércel.

- Természetesen új szoborra van szükségünk - mondta -, és legyen az az én szobrom.

- Az én szobrom - mondta mindegyik városi tanácsos, és civakodni kezdtek. És amikor utoljára hallottam felőlük, még egyre civakodtak.

- Milyen különös - mondta a munkavezető az öntőműhelyben. - Ez a meghasadt ólomszív nem olvadt meg a kemencében. Ki kell hajítanunk.

És kihajította a szemétdombra, ahol már ott feküdt a halott fecske is.

- Hozd el nekem a városból azt a két dolgot, ami a legértékesebb - mondotta az Úr egyik angyalának; és az angyal elhozta az ólomszívet és a holt madarat.

- Jól választottál - szólt az Isten -, mert ez a kis madár örökké énekelni fog az én paradicsomkertemben, és a Boldog Herceg az én aranyvárosomban dicsőít majd engemet.